

ΤΟ ΤΕΜΕΝΟΣ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ

[Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸς τῆς ἁγίας Θεοδοσίας Γκλοὺλ-Τζαμεσί].

Εἰς τὰ πρὸ ἡμερῶν μετὰ πολλῆς ποιήσεως μόνον γραφέντα ὑπὸ τοῦ Γάλλου Δεσσάν, περὶ τοῦ ἐν ΚΠ. ναοῦ τῆς ἁγίας Θεοδοσίας, ἥτις εἰς τζαμί μεταβληθεῖσα καλεῖται σήμερον Γκλοὺλ Τζαμί, τέμενος τῶν ρόδων, ἡμεῖς προσθέτομεν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τέχνην τοῦ ναοῦ.

— Ἱστορία

Ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Θεοδοσίας, πολλάκις ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν χρονογράφων, οὐδεὶς ὁμῶς ἀναφέρει τίς ὁ κτίτωρ καὶ τίς ἡ ἱστορία αὐτοῦ.

Κεῖται δὲ πλησίον τῶν χερσαίων τειχῶν εἰς τὴν συνοικίαν Τζουμπαλῆ.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως, 29 Μαΐου, οἱ Χριστιανοὶ ἐώρταζον ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τὴν μνήμην τῆς ἁγίας Θεοδοσίας, ἥς τὸ λείψνον κατὰ τὸν Συναξαριστὴν καὶ τὸν Δύκαν, ἔκειτο ἐν αὐτῷ, ριφθὲν εἰς τὰς ὁδοὺς ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἐνεκα δὲ θαύματος (Παχυμέρη Γ. σ. 452), συμβάντος ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου κατασυχτική ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐτελέσθη ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν παννυχὶς, τοῦ Αὐτοκράτορος μετὰ τῆς Συγκλήτου καὶ τοῦ Πατριάρχου πεζῇ μεταβάντων εἰς τὸν ναόν.

Οὐδόλως παράδοξον, νὰ ὠνομάσθῃ ὁ ναὸς ὑπὸ τῶν Τούρκων Ναὸς τῶν Ρόδων, διότι οἱ Τούρκοι εὗρον αὐτὸν εἰς ΚΠ. καταστόλιστον ὑπὸ ἀνθέων καὶ ρόδων, ἅτινα μάλιστα ἀφθονοῦσιν ἐν Μαΐῳ μηνί.

Ἐκ τῆς ὀνομασίας δὲ ταύτης τῶν Τούρκων οἱ Χριστιανοὶ ἐνόμισαν ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὴν Θεοτόκον, καὶ ἦν μέχρι τοῦ νῦν, ἐσφαλμένως καλοῦσι «Ρόδον τὸ ἀμάραντον».

Ὁ Ναὸς οὗτος κατελήφθη ἀμέσως ὑπὸ τῶν Τούρκων ὃν ἐχρησιμοποίησαν πρὸς ἐναπόθεσιν μηχανῶν καὶ ὑλικοῦ τοῦ Τουρκικοῦ ναυτικοῦ.

Μέχρι τοῦ νῦν δὲ ἐπικρατεῖ παράδοσις ὅτι ἐν τῷ ναῷ τούτῳ κρύπτονται πολύτιμα καὶ μύηλια, περὶ οὗ διέλαβεν ὁ βαθύς ἱστορικός τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου κ. Ε. Σιδερίδης.

Ὅτι δὲ οὐδὲν οἱ χρονογράφοι περὶ τοῦ ἱδρυτοῦ, καὶ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ ἀναφέρουσι τοῦτο καθ' ἡμᾶς εἶνε ἀπόδειξις ὅτι ὁ ναὸς οὗτος βυθίζεται εἰς τὸ βάθος πολιᾶς ἀρχαιότητος, ἐξ ἧς ἠφανίσθησαν αἱ τε πηγαὶ καὶ ἡ παράδοσις.

Ἐπὶ πολὺ εἰς τὰ τοῦ Ναοῦ τούτου ἐν

Λοιπὸν 22/4/1913

ΚΠ. ἠσυχολήθημεν ἐξ ὧν δὲ ἠδυνήθημεν ἐκ τῆς τομῆς καὶ τῆς ἐν γένει ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Ναοῦ διαθέσεως νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ τυμπάνου, τοῦ ἐπ' αὐτοῦ θόλου, τῆς συνδέσεως τῶν τόξων καὶ τῶν ἐσωτερικῶν μεγάλων ἀψίδων πρὸς ἀσφαλῆ, ὑποστήριξιν τοῦ κεντρικοῦ θόλου, τοῦ ἀσυνήθους ὕψους τοῦ Ναοῦ καὶ ἐν γένει τοῦ ἀπλουστάτου ἀλλὰ μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ρυθμοῦ, ἐκ πάντων τούτων τῶν ἀσφαλεστάτων γνωρισμάτων τῆς χριστιανικῆς τέχνης, ἡμεῖς, ὡς ἤδη, πᾶσι τοῖς ἐν Βυζαντίῳ λογίοις φίλοις ἡμῶν εἶπομεν, τὸν Νῶν τοῦτον θεωροῦμεν ὡς ἔργον τῆς β' περιόδου τῶν χριστιανικῶν ἀρχιτεκτονικῶν περιόδων, καὶ ἀδιστακτως φρονοῦμεν ὅτι οὗτος ἠγέρθη ἢ μικρὸν πρὸ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας ὡς ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Σεργίου καὶ Βάκχου (Κουτσὶχ-ἁγία Σοφία) ἢ περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους 532—537) καθ' οὓς ἰδρύθη ὁ μέγας τῆς ἁγίας Σοφίας Ναός.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι δὲν εἶναι ὁ Ναὸς ἀπηλαγμένος καὶ μεταγενεστέρων προσθηκῶν καὶ ἐπιδιορθώσεων ἃς εὐκόλως δύναται νὰ ἴδῃ ὁ μετ' ἐπιστήμης γνώστης τῶν περιόδων τῶν χριστιανικῶν ἀρχιτεκτονικῶν οἰκοδομημάτων.

Οὕτω δὲ μετὰ πεποιθήσεως διὰ τὰ περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ναοῦ τούτου λέγομεν, διότι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ναοῦ τούτου οὐδὲ εἰς τὴν μεταβατικὴν περίοδον τῶν Χριστιανικῶν οἰκοδομημάτων δύναται νὰ ἀναχθῇ, περὶ ἧς ἤδη τὰ δέοντα ἐν τε τοῖς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ μαθήμασιν ἡμῶν ἀνεπτύξαμεν, καὶ ἐν Ἀρχιτεκτονικῇ τοῦ Ναοῦ τῆς Μονῆς Δαφνίου, μετὰ τῶν περιόδων τῶν ἀρχιτεκτονικῶν οἰκοδομημάτων τὰ δέοντα ἐδημοσιεύσαμεν.

Ταῦτα περὶ τοῦ εἰς τὰ σκότη τῆς ἱστορίας καὶ τέχνης βυθιζομένου ἱστορικῶς πολυτίμου Ναοῦ τῆς ἁγίας Θεοδοσίας, ἥτις οὐ μακρὰν τῶν χερσαίων τειχῶν ὕψουμένη καὶ αὕτη ὡς καὶ ὁ Ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας, ἀναμένει τὸ ἐνδοξον τέλος τῆς ἐορταστικῆς αὐτῆς πανηγύρεως.